

A csapatgazdálkodás rendjében bekövetkezett változások, megnövekedett lehetőségek hatása az egység hadtápbiztosítására

Prakter József alezredes

Pártunk és kormányunk céltudatos gazdaságpolitikája, a gazdasági mechanizmus reformja jelentős hatást gyakorolt a népgazdaságban folyó gazdálkodási, gazdaságirányítási tevékenységre is, melynek eredményeként az elmúlt években számos rendelkezés került kiadásra a csapatgazdálkodás, ezen belül a különböző szolgálati ágak gazdálkodási rendszerének módosítására, tökéletesítésére, továbbfejlesztésére.

A csapathadtáp a csapatgazdálkodás keretében több szolgálati ágnek átfogóan végzi gazdálkodási tevékenységét. Az ezzel kapcsolatos feladatainak ellátása a csapatgazdálkodásra vonatkozó általános és szakmai rendelkezéseken alapszik.

A csapatok hadtáp anyagi (technikai) és szolgálati szükségleteinek biztosítása

— a csapatok költségvetési előirányzatán alapuló pénzgazdálkodás (az ún. „önálló költségvetési gazdálkodás”) keretében, valamint
— természetbeni normákon alapuló ellátás útján történik.

A csapathadtápban a pénzgazdálkodásnak már évtizedes múltja van, elsősorban a ruházati és élelmezési szolgálatban. A fejlődés tendenciája valamennyi szolgálati ágban a pénzgazdálkodás módszerének fokozatos szélesedését mutatja.

A csapathadtápban folyó gazdálkodás feltételeit — az egyes hadtáp szolgálati ágakban már korábban bevezetett pénzgazdálkodás mellett — kedvezően javította a csapatoknál az ún. „önálló költségvetési gazdálkodási rendszer” (ÖKG) bevezetése.

Az önálló költségvetési gazdálkodási rendszer lényege:

- a csapatok önálló költségvetési (pénzszükségleti) tervet készítenek;
- költségvetési tételrendszerünkben megszűnt a fegyvernemi és szolgálati ágak szerinti tagozódás;
- az előirányzat biztosítás egy csatornás rendszerben, az MN Pü. Szolg. F.-ség költségvetéséből történik;
- a pénzszükséglet tervezésénél a felsőszintű szervek által meghatá-

rozott rendelkezések, normák betartása kötelező. A felhasználás során a kötelező jellegű normák kivételével a tényleges szükségletnek megfelelően lehet az ellátást szervezni;

— a parancsnokok — a kiemelten jóváhagyott költségvetési tételek és altételek kivételével — központilag nem korlátozott előirányzat átcsoportosítási jogkört kaptak; saját terveiknek megfelelően felhasználhatják a takarékos gazdálkodás eredményeként keletkező év végi pénzmaradványokat, valamint azon anyagok kártérítéséből származó bevételeket, amelyek helyreállítása, illetve pótlása csapat hatáskörbe tartozik, továbbá a csapatbeszerzésből kiselejtezett anyagok és hulladékok értékesítéséből származó bevételeket.

Az 1968—1973 közötti időszakot elemezve jelentős eltolódás figyelhető meg — a pénzgazdálkodás és a természetbeni normagazdálkodás területe között. Ezt mutatják a költségvetési előirányzat felhasználást jellemző adatok, mely szerint az új gazdálkodási rendszer bevezetésétől számított 5 év folyamán a csapatok tényleges pénzkiadásainak volumene mintegy 70%-kal növekedett és összességében 1973-ban megközelítette az összköltségvetési kiadások 50%-át.

A dologi kiadások terén a csapatok pénzgazdálkodása az egyes fegyvernemi és szolgálati ágak részarányát figyelembe véve még differenciált képet mutat. Legkiterjedtebb a pénzgazdálkodás köre a csapathadtápban, mely a csapatszinten felhasználásra kerülő dologi kiadások mintegy 85%-át (az MN hadtáp költségvetésének több mint 58%-át) teszi ki.

Eredményesnek bizonyult a csapatok pénzgazdálkodási rendszerének olyan szabályozása, mely összességében növelte a költségvetési eszközökkel való gazdálkodás önállóságát, azaz lehetővé tették, hogy a központi irányítás által megszabott főbb gazdálkodási kereteken belül a gazdálkodó szervek eszközeikkel viszonylag szabadon rendelkezzenek és a részfeladatok tekintetében saját hatáskörben döntsenek.

Feloldották a tervezés és a gazdálkodás korábbi felesleges és aprólékos megkötöttségeit. Fokozódott a szervek anyagi érdekeltsége a belső erőforrások feltárásában, a meglévő eszközök takarékos felhasználásában.

Különösen kiemelt jelentőségű a korábbi fegyvernemi és szolgálati ágankénti tagozódás feloldása, az *egycsatornás költségvetési előirányzat-gazdálkodás és pénzellátás* megvalósítása. Ez a körülmény általában kedvezően hatott a rendelkezésre álló pénzeszközök tervszerű, célirányos felhasználására. A helyi jellegű feladatok saját hatáskörben történő rugalmas megoldására, a vezető állomány öntevékenységének, kezdeményezőkézségének kibontakoztatására, s eredményei végső soron az ellátási színvonal növekedésében realizálódtak. Ugyanakkor kedvező irányú változást hozott csapatszinten a különböző fegyvernemi és szolgálati ágak együttműködésében is a gazdasági jellegű feladatok megoldása során. Mindez a gazdasági folyamatok integráltságában rejlő potenciális erőforrásokra, lehetőségekre hívja fel a figyelmet.

A csapatgazdálkodás rendszerében fokozatosan bevezetett korszerűsítéseket a parancsnoki és szakállomány alapvetően megismerte, megértette és a gyakorlati munkában megfelelően alkalmazza.

A tapasztalatok birtokában meg lehet állapítani, hogy a gazdálkodás

elvi megfelelően érvényre jutnak a gazdálkodás gyakorlatában — a gazdálkodási tevékenység a hadtápszolgálati ágak többségénél tudatos, meghatározott célok érdekében folyik — törekvés tapasztalható a feladatok gazdaságos megoldására a helyi tartalékok, erőforrások kihasználására. A gazdálkodási tevékenységben jól érvényesülnek a központi elgondolások, az alapszükségleteket jó szinten elégtik ki.

Az új gazdasági rendszer megvalósítására a parancsnokok és gazdasági szakközegek felelősségérzetüknél, felkészültségüknél fogva alkalmaznak és élni tudnak a megnövekedett lehetőségekkel.

Az előljáró utasításaival összhangban a gazdálkodási tevékenységünk középpontjába a törvényes előírások betartását, valamint az ellátás szerény minőségi fejlesztését helyeztük.

A hadtáp vezetés egyik alapvető feladata ésszerű, takarékos gazdálkodással, a pénz- és anyagi eszközök célirányos felhasználásával, a belső tartalékok és erőforrások feltárásával és jobb kihasználásával biztosítani a személyi állomány növekvő igények szerinti jó szintű folyamatos ellátását.

Ezen célok megvalósítása érdekében a feladatok lebontásával, a tervezés és végrehajtás összhangjával kell eleget tenni.

A tervezés és végrehajtás, a gazdálkodás megvalósulásának alapvető tudatos eszköze. Az összhang megteremtése — e tekintetben, az egyre fokozódó igények kielégítése, a pénzügyi és anyagi rend megteremtése és fenntartása meglehetősen nehéz és bonyolult feladat. Széles látókört, helyi ismereteket, a helyi lehetőségek és tartalékok kihasználásának felismerését igényli.

A gazdálkodó alakulatok parancsnokai a leadott gazdálkodási jogkörok gyakorlásával komoly lehetőségekkel rendelkeznek. A hadtápfőnök által előterjesztett javaslatok alapján a gazdálkodásban pénz- és anyagfelhasználás tekintetében igen jelentős eredmények biztosíthatók.

Alapvetően legfontosabbnak tartom — e tekintetben az igények és szükségletek összegyűjtését, az elmúlt év gazdálkodásának elemzett eredménye után a rendelkezésre álló pénz- és anyag birtokában a lehetőségek helyes és megbízható felmérését, és mindezek alapján a céltudatos döntés kialakítását.

Az egységparancsnok parancsaiban és egyéb szakintézkedéseiben a harcckészültség és a kiképzés feladataival összhangban rendszeresen meghatározásra kerülnek a gazdálkodás, ellátás, fejlesztés alapvető követelményei, céljai. A hadtáptörzs és szolgálati ágak a követelményeket és fejlesztési célokat részletesen megtervezik és ezek teljesítésére összpontosítják erő- és eszköz forrásaikat. Az intézkedések biztosítják a gazdálkodás tervszerűségét, összehangoltságát, arányos fejlődését.

A helyi erőforrások jó kihasználását igazolják a különböző építkezések saját erővel történő végrehajtása. Létesítményeink közül a harcckészültségi feladatok eredményesebbé tétele érdekében a tárgyalt időszakban — a mindenkori előtt ismert és beszabályozott csapatépítkezési rendszerben — megteremtettük a feltételeit a harci és egyéb technikai eszközök jó körülmények közötti tárolására, kezelésére, kiszolgálását javító

telephelyek, gépkocsiállások, gépkocsi mosók és szerviz állomás létrehozására.

A kiképzés hatékonyabbá tétele érdekében magasszínvonalú oktatásra alkalmas tantermeket és különböző sportlétesítményeket építettünk.

Az életkörülmények javítása, az egyre fokozódó igények kielégítése volt — az adott helyzetben — az egyik legfontosabb feladatunk.

Ennek megfelelően az előjáró segítségével az alegységek egységes melegvizet fürdő átalakítását 100%-ban befejeztük. Korszerűsítettük a csapatgyengélkedőt, megvalósult a korszerű önkiszolgáló étkezde. Átalakítással létrehoztunk — az állomány kulturális szórakozását biztosító — klub helyiségeket, modern, minden igényt kielégítő látogató épületet építettünk, amelyben kereskedelmi egység biztosítja a katonák ellátását, a hozzátartozók kulturált fogadását. Korszerűsítettük a sorállomány központi fürdőjét, ahol a bevonulást kellő színvonalon biztosítani tudjuk.

A hivatásos állomány élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében korszerűsítettük és felújítottuk az irodákat. Családtagjaikról — a körülményekhez viszonyítva — eredményesen gondoskodunk.

Befejeződött 26 kislakás csapaterőből történő felépítése, 175 fős óvoda létesítése, mellyel gyakorlatilag a helyőrségünkben az óvodai ellátás problémái megszűntek. Jelenleg befejezés alatt van 18 hónapos munkával 4,8 millió forint ráfordítással 11 millió forintot érő, lakótelepünk gyermekeinek modern, politechnikai oktatásra alkalmas, nagy tornacsarnokkal rendelkező 10 tantermes iskola építése.

A fentiekén kívül még igen változatos módon, komoly előnyökkel járó megoldások útján segítünk a hivatásos állomány és családtagjai életkörülményeinek javításán. Ugy a laktanyai, mint a lakótelepi problémák operatív megoldására az egységparancsnok fórumot teremtett, mely abból áll, hogy hetenként egy órában a hadtápfőnök jelenlétében lehetővé teszi a problémák felvetését és a megoldásra a válasz azonnali megadását.

Az 1950-es évek elején az alakulatoknál nádtetős téli időszakra burgonya, gyümölcs, zöldség és egyéb áruk tárolására szánt raktár épületet létesítettek, melyek tapasztalataim szerint az alakulatok egy részénél felújítás és karbantartás nélkül tönkremegy, esetleg mindenféle lomtárolásra használják, a legjobb esetben átalakították, szén- és tüzelő tárolására.

Az alakulatnál helyi lehetőségek kihasználásával, kevés munkaerő ráfordítással a laktanyai karbantartó brigád, az eredeti célnak megfelelően átalakításokkal helyreállította. A nádasból levő tetőszerkezetet a Velencei Nádgazdaság szállítmányával, majdnem teljes nádcserével felújítottuk, a belső részt 70 cm-t lesüllyesztettük, leszigeteltük, önálló helyiségekké alakítottuk át. A nádtetős hűtőraktárt garantáltan alkalmassá tettük, mintegy 80 000 Ft ráfordítással 6 db egyenként 40 m² területű helyiség téli élelmiszer tárolására.

A 6 db helyiségből egy helyiséget kialakítottunk — a higiéniai követelmények maximális figyelembevételével — savanyúság tárolására.

Ezen hűtőtároló megépítésének szükségessége összhangban van a piackutatás, valamint a téli élelmiszer tárolás igényével.

Az élelmiszerek nagyobb távolságról történő szállítását, téli tárolását eddig is alkalmaztuk, a városban több helyen bérbe vett pincék felhasz-

nálásával. Az elmúlt évben alkalmazott bérleményen alapuló téli tárolás is igen hasznos volt és komoly eredményeket hozott. Megoldotta a téli szükséglet, öthónapi mennyiség — burgonya, gyümölcs (alma) zöldség félék, hagyma — tárolását. A téli tárolás eredményeként a jelenlegi elszámoló árhoz viszonyítva a beszerzési árkülönbség mintegy 26 000 Ft, valamint a beszerzési ár és helyi árkülönbség mintegy 47 000 Ft hasznot hozott. Összesen: 73 000 Ft hasznot eredményezett az alakulat javára.

A piackutatás egyik módszereként alkalmazzuk a tömegével termelő területek mint pl.: alma és burgonya beszerzés tekintetében, egyrészt Nyírségben állomásozó alakulatokkal, korábbi szállítókkal meglévő személyes kapcsolataink felhasználását, másrészt az előjáró tájékoztatóinak felhasználásával, levélváltás, majd személyes kapcsolat felvétele útján kapcsolatot teremtetünk.

Jelenleg is levél útján kapcsolatainkat megkezdjük felújítani.

A megépített nádtetős hűtőraktár a téli betárolásra igen kedvező feltételeket teremt és megkönnyíti az élelmezésben dolgozó szakállomány munkáját, egyben megjavítja az élelem ellátás feltételeit, gazdaságosabbá teszi az eddigi körülményeket.

A kiegészítő gazdaság ugyancsak eredményesen szolgálja az élm. ellátás javítását. A kiegészítő gazdaságunk fő profilja a sertésenyésztés, de foglalkozunk kis mértékben takarmány termeléssel, nyul tenyésztéssel, valamint a laktanya területén levő kisebb parcellákon konyhakerti növényeket, primőr árut termelünk.

Gazdálkodó tevékenységünk eredményeként az elmúlt évben minden befektetett forint 2,30 Ft-ot jövedelmezett, a gazdaság eredményesség mutatója 230%-os volt. A gazdaság hatékonysága jó. A gazdasági év folyamán előállítottunk 7,8 t sertéshúst, 4,5 t fehérárut. Az összesen kitermelt és átadott sertéshús a sorállomány részére kiszolgáltatót össz mennyiség 34,4%-át tette ki. A kiegészítő gazdaságban előállított 1 kg vágott sertés átlagosan 11,07 Ft-ba került. Ez az összeg megközelíti a követelmény szerinti országos átlagot.

A kertgazdaság által előállított termékek hozzájárultak az állomány étkeztetésének változatossá tételéhez és mintegy 7,6 tonna különféle zöldsőféléket, primőr terméket adott át.

A tisztai étkeзде is rendelkezik gazdasággal és a fentiekén kívül eredményesen foglalkozik baromfi és tojás termeléssel.

A fenti eredményesség elsősorban az egységparancsnokok ezirányú érdeklődése, igen hasznos tanácsai és magas követelménytámasztása, valamint a kijelölt bizottság aktív tevékenységének tudható be.

A bizottság munkájának módszere, az év folyamán végzett munka elemzése, az elemzett eredmény alapján a várható optimális döntés meghozatala. Az elemzés és döntés értekezleten történő ismertetése, feladatszabás a bizottság tagjai és az alegységek parancsnokai felé. A megszabott feladatokat 2—3 hónaponként tartott gazdasági értekezleten számonkérjük, értékeljük.

Jelemző a különböző műhely kapacitások kölcsönös felhasználása, amely csökkenti a javítási költségeket. A karbantartó brigád beosztott polgári és katonai szakállomány eredményesen oldja meg a berendezési

anyagok javítását. Az így felszabaduló pénzösszeg eredményesen, más területen felhasználható. A műhelyek megoldják a hadtáp technika jó szintű és folyamatos javítását.

Alakulatunk a rendelkezésre bocsátot költségvetésből az alapszükségletek kielégítésére használja fel az összeg 95—97⁰/₀-át, az egyik költségvetési tételről a másik tételre 1—3⁰/₀ kerül átcsoportosításra. Az átcsoportosítások végrehajtására rendszerint a III. negyedévet követő hónapban kerül sor. A meglevő pénz- és szükséglet újbóli felmérése után. Az egyik évről a másik évre mint megtakarítást 2—3⁰/₀-ot tervezünk, amit fejlesztésre kívánunk fordítani. Ezek az arányok megítélésünk szerint alapvetően reálisak.

A gazdálkodás eddigi tapasztalatai azonban még számos negatív jelenségre is felhívják a figyelmet.

Mindenekelőtt arra, hogy a parancsnoki és szakkáder állomány egy része a gazdálkodási rendszer elveit, a gazdálkodási intézkedések tartalmát nem ismeri eléggé, így ezek megvalósulása csorbát szenved a gyakorlati végrehajtásban. Több szolgálati ágban a bizonytalanság nem egyszer szabálytalanság, a pénzgazdálkodás tekintetében fellépő szűklátókörűség tapasztalható. Ez részben a régiékből eredő megszokásra, kényelmességre, az érdeklődés hiányára, ugyanakkor a szolgálati ágak szintjén a vezetés hiányos követelménytámasztására vezethető vissza.

Az újszerű gazdálkodás növelte a szakállomány leterheltségét, igénybevételeit. Ez nem állandó jellegű, főleg a gazdálkodás tervezése, szervezése idején mutatkozik meg, ilyenkor az átlagnál is nagyobb a leterheltség. Korábban a norma gazdálkodás időszakában — lényegesen kisebb feladat hárult a szakállományra.

A szakállomány egy részénél hiányzik még a kellő szintű közigazdasági ismeret, szemlélet és gazdasági érzék, gyakran nem tudnak a saját helyzetükről kielégítő jelentést tenni, nem tudnak döntési alternatívákat, javaslatokat kialakítani, előterjeszteni.

A csapatgazdálkodás fejlesztésének jelenlegi szakaszán — tapasztalataim szerint még nem valósul meg teljes követelménnyel a gazdálkodó szerveknek, a szolgálatiág-főnököknek szorosán koordinált, az alakulat össz érdekeit figyelembe vevő gazdálkodási rendje. Még mindig gyakori, hogy a gazdálkodás nincs kellően összehangolva, nem egységes koncepciók és célok megvalósítása érdekében folyik, hanem elaprózva, részterületeket old meg. Ezért sok esetben jellemző a rögtönzés, a kapkodás a feladatok megoldásának nem kellő rangsorolása, a súlyképzés hiánya. Ez a súlyosan jelentkező negatív körülmény alapvetően befolyásolja a beszerzések gazdaságosságát, alapvetően idézi elő a kiskereskedelemből történő beszerzések zömét.

Tapasztalható az is, hogy a meglevő és viszonylag jól kidolgozott terveket több szolgálati ágnál nem realizálják, azok végrehajtása érdekében nem folyik tudatos szervező munka, így a kitűzött célok csak részben valósulnak meg. Hiányzik még a kellő tervfegyelem.

A gazdálkodási tevékenységben még nem vált általánossá, hogy a gazdasági döntéseket, megfelelő gazdasági szükségleti, költség számvetésekkel előkészítsék, így a döntések gyakran nem megalapozottak.

Mindezek a gazdálkodásbeli problémák az egységszintű vezetésben meglévő hibáira (a szabályok nem kellő ismerete, előrelátás és megfontolt-ság hiánya, nem kellő követelménytámasztás) a szakállomány nem kellő szintű felkészültségére, a gazdasági szemlélet hiányosságaira vezethetők vissza. Nem sikerült még elérni, hogy fontos területen egységes szemlélet alakuljon ki.

Abban, hogy a gazdálkodási tevékenység nem éri el a kívánt hatékonyságot, bizonyos értelemben közre játszanak objektív okok is.

A korábbi ellátási rendszerhez képest ez az új rendszer sokkal bonyolultabb, összetettebb feladatokat ró a parancsnoki és szakállományra és a feladatok végrehajtására való felkészítés nem volt minden igényt kielégítő.

Kihatással van a gazdálkodás megvalósulására az is, hogy a jelenleg érvényben levő gazdálkodási rendszer nem egységes, még egymástól eltérő szabályok és kööttségek vannak érvényben, a gazdálkodás még nagyon szerteágazó.

A gazdasági mechanizmus tanfolyamok eredményesen segítették elő a szakállomány felkészítését, de hatása már alig mutatkozik meg.

Nehézséget jelent az is, hogy a csapatbeszerzések körének jelentős bővülése növelte az anyagok biztosításával kapcsolatos utánjárást és ehhez a szolgálati ágak megfelelő beszerző szervekkel nem rendelkeznek, így részben a szakértelem hiánya, részben a kényelmesség szüli a gazdaságtalan beszerzések viszonylag nagy volumenét. Gyakran előfordul, hogy a legközelebbi forrásból szerzik be az anyagokat az ár vizsgálata nélkül.

Röviden összefoglalva: megállapítható, a negatív jelenségek ellenére, hogy az új gazdálkodási rendszer elvei, céljai megfelelő szinten érvényre jutnak a végrehajtásban. Kezd kialakulni az a szemlélet és gyakorlat, hogy a parancsnokok felelős vezetői a gazdálkodásnak. Egyre inkább tapasztalható a gazdaságosságra való törekvés.

Az elmondott példák, tapasztalatok igazolják, hogy a gazdálkodás új rendszere növelte a parancsnokok és szakállomány gazdasági önállóságát és lehetővé teszi a szükségletek gazdaságosabb, rugalmasabb kielégítését.

A gazdálkodás végrehajtásának kézzelfogható eredményei a harc-készültségbe helyezés, a kiképzés tárgyi feltételeinek javulásában, a személyi állomány életkörülményeinek fejlődésében jut kifejezésre.